

Inleiding op de verantwoording en literatuur

Archief

Het overgrote merendeel van de informatie komt uit het archief van de Maatschappij van Weldadigheid, dat berust bij het Drents Archief onder toegangsnummer 0186. Als in deze verantwoording ALLEEN een inventarisnummer (invnr) genoemd wordt, hoort dat bij deze toegang.

Stamboeken van wezen

Alle voor het boek gebruikte stamboeken staan sinds kort op internet. In deze verantwoording wordt van een wees slechts zijn weesnummer vermeld en het stamboek/de stamboeken waar hij in staat. Verdere gegevens uit het stamboek zijn alleen interessant voor familie-onderzoekers en die kunnen lezen hoe ze bij die stamboeken kunnen komen op www.schackmann.nl/kinderkolonie.

Maandbladen van de Maatschappij

Regelmatig is in de verantwoording sprake van de maandbladen van de Maatschappij van Weldadigheid: de *Star*, 1819-1826 en de *Vriend des Vaderlands*, 1827-1842. Deze bladen staan tegenwoordig op internet. Hoe ze te bereiken plus een opsomming van de highlights staat ook beschreven op www.schackmann.nl/kinderkolonie.

Transcripties

Op hetzelfde internetadres – dus www.schackmann.nl/kinderkolonie – staan diverse transcripties van belangrijke stukken uit de vroege geschiedenis van Veenhuizen. Daarnaast wordt in de verantwoording steeds naar verwezen.

Literatuur

Voor waar het archief geen uitsluitel gaf is aanvullende literatuur gebruikt, hieronder afgedrukt op volgorde van achternaam van de auteur. In de verdere verantwoording wordt verkort verwezen naar deze lijst:

- **Anoniem**: *An account of the poor-colonies and agricultural workhouses of the Benevolent Society of Holland*, by a member of the Highland Society of Scotland, Edinburgh 1828, Drents Archief, toegang 0186, invnr 3509.

- **Anoniem:** *De veertig millioen, de kolonien der Maatschappij van Weldadigheid in verband staande met den financiëlen toestand van ons vaderland en onze overzeesche bezittingen*, bij J.A. de la Vieter, Den Haag 1840. [Ook op internet in te zien of op te halen.](#)
- **Anoniem:** *Verslag van een bezoek der onderscheidene, thans in de noordelijke provinciën bestaande koloniën, opgerigt door de Maatschappij van Weldadigheid*, in de *Vaderlandsche letteroefeningen*, jaargang 1825 pagina's 375-385. [Ook op internet in te zien of op te halen.](#)
- **Jan Baar:** *Het edelmoedig bedrijf ter redding van een in de rivier de Vecht gevallen kind*, in *Werinon*, uitgave van de Historische Kring Nederhorst den Berg, jaargang 20, nummer 76, december 2010. [Ook op internet in te zien of op te halen.](#)
- **J.E. Bazuin:** *Wezen van Workum, geschiedenis van het Stadsburgerweeshuis*, Sneek 1994.
- **R. Berends, A.H. Huussen jr, R. Mens en R. de Windt:** *Arbeid ter disciplineren en bestraffing, Veenhuizen als onvrije kolonie van de Maatschappij van Weldadigheid 1823-1859*, De Walburg Pers, Zutphen, 1984.
- **A. Blaauw:** *Westervelde, een drentse buurtschap, erven, eigenerfden en meiers in vroeger eeuwen*, Drentse Historische Reeks, 1987.
- **M. Brinkgreve:** *De Rijkswerkinrichtingen Ommerschans en Veenhuizen*, uitgegeven ten voordeele der Nederlandsche Heidemaatschappij, 1889.
- **J.Th. Engels:** *Kinderen van Amsterdam*, Walburg Pers, Zutphen, 1989.
- **Antoinette Frijs:** *Wie wel en wie niet? Leidse wezen naar de koloniën Frederiksoord en Veenhuizen, 1821-1869*, jaarboek Dirk van Eck 1995, pagina 44 en verder. Als pdf in te zien of op te halen op [www.xx](#)
- **Groen van Prinsterer:** *Aanteekeningen op een reisje naar de koloniën der Maatschappij van weldadigheid in 1826*, uit *Bescheiden Groen van Prinsterer*, deel I 1821-1842. [Ook op internet in te zien of op te halen.](#)
- **Adriaan Kasper:** *De bekwame bijker, practische handleiding voor de bijenteelt, voornamelijk ten dienste van pas beginnende bijkers*, door A. Kasper, te Groot Wateren, bij Diever, Steenwijk, G. Hovens Greve, 1866.
- **Mieke Kennis en Willem Mooij:** *Keetje Uithok, de vondeling in het varkenshok*, in de *Vechtkroniek* nr 31, november 2009, uitgave Historische Kring Loenen.
- **Jaap Keppel:** *De relaties van de stad Enkhuizen met de koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid te Frederiksoord en Veenhuizen van 1818 tot 1849*, in *Steevast* (1996) 16-31. [Ook op internet in te zien of op te halen.](#)
- **Ir. C.A. Kloosterhuis:** *De bevolking van de vrije koloniën der Maatschappij van Weldadigheid*, Zutphen, 1981.
- **Albert L. Kort:** *Een transport van weeskinderen* in: *Van oproer, ruzie, oorlog en een verdwenen boerderij (Heemkundekring Stad en Lande van Tholen)*, Tholen 2009, p. 6-22.
- **Boudewijn van Langen** en anderen: *'t Wees Huys in Hoorn*, Publicatiestichting Bas Baltus, Hoorn, 2009. Zie <http://oudhoorn.nl/winkel/item.php?id=163>
- **C.J. Nieuwenhuys:** *Proeve eener geneeskundige plaatsbeschrijving (topographie) der stad Amsterdam*, 1816-1820, bij Van der Heij, Amsterdam.
- **F. Offereins-Reitsema:** *De gedwongen opzending van kinderen uit het Groene weeshuis te Groningen naar de kolonie Veenhuizen*, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 105, 1988, pagina 108 en verder.
- **mr. W.F.H. Oldewelt:** *Het Aalmoezeniersweeshuis* in 61ste jaarboek van het genootschap Amstelodamum, 1969, ook op internet raadpleegbaar via <http://www.amstelodamum.nl/archief-overzicht/>
- **Permanente Commissie:** *Beoordeeling en Wederlegging van de vlugtige Waarnemingen omtrent de ondernemingen der Maatschappij van Weldadigheid in de noordelijke Provinciën (N. 69) door de permanente Kommissie dier Maatschappij zelve*, 1828, Den Haag. [Ook op internet in te zien en op te halen.](#)
- **Permanente Commissie:** *Verzameling van stukken, nopens den stand der zaken van de Maatschappij van Weldadigheid*, Den Haag, december 1842. [Ook op internet in te zien of op te](#)

[halen](#).

- **Frans van Poppel en Kees Mandemakers:** *Sociaal-economische verschillen in zuigelingen- en kindersterfte in Nederland, 1812-1912*, In: *Bevolking en Gezin*, Vol. 31 (2002), No. 2, pagina 5-40.

[Ook op internet in te zien of op te halen](#).

- **Anne Post:** *Het oude Veenhuizen nogmaals bekeken*, in *Waardeel* 2012, nr 1.

- **Thijs Rinsema:** *Veenhuizen, een 'on-Drents' dorp*, in *Waardeel* 2011, nr 1.

- **H.G. Roelfsema-van der Wissel:** *Toneel van jammer en ellende. Cholera in Veenhuizen in 1849*, in *Waardeel* 1999, nr 2 p 12.

- **H.G. Roelfsema-van der Wissel:** *De gezondheidszorg in de Noord-Nederlandse koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid tussen 1818 en 1859*, proefschrift rijksuniversiteit Groningen 2006.

[Ook via internet in te zien of op te halen](#).

- **M.C. Rudolfs** (pseudoniem van Karel Möller): *De wees van Amsterdam*, zie pagina 319 en verder.

- **Willemien Schenkeveld:** *Vries, Johanna Margaretha de*, in: *Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland*. URL: <http://resources.huylgens.knaw.nl/vrouwenlexicon/lemmata/data/Vries>

- **W.C.H. Staring en J.K.W. Quarles van Ufford:** *De Koloniën der Maatschappij van Weldadigheid in 1846*, Arnhem 1847. [Ook in te zien of op te halen via internet](#).

- **J. Steendijk-Kuypers:** *Apotheek "De groote gaper" en andere artikelen uit de winkel van de 19de eeuwse gezondheidszorg in Hoorn*, Editions Rodopi BV, Amsterdam 1983. [Zie ook internet](#).

- **J. Stenstra en G. Groenhuis:** *De Veenhuizer venen in de Gouden Eeuw, een mislukte Hollandse investering*, *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 101 (1984) 69-83.

- **Ingrid van der Vlis:** *Weeshuizen In Nederland, de wisselende gestalten van een weldadig instituut*, Walburg Pers, 2002.

- **B.D.G. Wardenburg** (vermoedelijk): *Vlugtige waarnemingen omtrent de ondernemingen der Maatschappij van Weldadigheid in de noordelijke provinciën van het Koninkrijk der Nederlanden*, 1828, Coevorden. Een fotomechanische herdruk is bij biblionet Drenthe in de Drenthebibliotheek nr. 932.9. [Ook op internet in te zien of op te halen](#).

- **J.J. Westendorp Boerma:** *Johannes van den Bosch als sociaal hervormer: de maatschappij van weldadigheid*, Ipenbuur & Van Seldam, Amsterdam, 1927.

- **J.J. Westendorp Boerma:** *Een geestdriftig Nederlander: Johannes van den Bosch*, Querido, Amsterdam, 1950.

- **Michiel van Wersch:** *Johannes graaf van den Bosch, De levensloop van een groot man*, mijnbestseller.nl, 2013

- **Jan Hessels van Wolda:** *Beknopte schets van den landbouw in min vruchtbare streken*, te Groningen, bij J. Oomkens, 1841. [De tweede druk is op internet in te zien of op te halen](#).

- **J.R. van der Zeijden en J. Hagen:** *(Inleiding tot de) inventaris van de archieven van de Maatschappij van Weldadigheid 1818-1970*, Assen, 1990. [Ook op internet in te zien](#).